بسم الله الرحمن الرحیم

وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِیلًا

دروس تجوید

لیکونکی او مدرس : قـــاري نور خبر حلیم

ترتیب کـــوونکی : ذکـرالله شیرزی راسب

کال : ۱۳۹۱المریز

بسم الله الرحمن الرحيم

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيم

لومړی لمعه (فصل)

د تجويد د علم تعريف :

لغوي معني :(اِلاتْيانُ بالجَيِد) يعني په يو ښه شي باندي راتګ مطلب داچي په ښه توګه د قرآنکريم لوستل :

اصطلاحي معني :(هُو اداءُ الحرُوفِ مِن [redacted] رِ کُلفه)

تجويد په لغت کي ښايسته کولو ته وايي او په اصطلاح کې هر حرف د خپل مخرج نه اداء کول دي سره د ټولو صفاتو بي له څه تکليف او مشقت نه .

د بِغَيرِکُلفِه په اړه علماء داسي فرمايي چي په بعضي وختونو کي د انسان رګونه وپرسيږي او يا يي پوزه وپړسيږي يايي رنګ سور شي چي دا د تجويد د قوانينو څخه خلاف کار دي .

علم التجويد (هُو عِلمٌ يُبحَثُ فِيهِ عَن مَخارِجُ الحُروفِ وصِفاتِها)

علم التجويدعبارت د هغه علم څخه دي چې پکې د مخارجواو صفاتو څخه بحث کيږي

د علم تجويد موضوع: ددې علم موضوع د هجاء حروف دي د الف نه تر ياء پوري .

د علم تجويد مقصد: د علم تجويد غرص او هدف د قرآنکريم صحيح لوستل دي .

د علم تجويد فايده : (اَلفوزُسَعادةُ الدارَينِ) ددواړوجهانونو کاميابي او د الله (ج) رضاء ده

(وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا) [redacted]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[redacted]

:

١٢١

١

۴

٢

١ ـُا ي مگر
قرآنکریم بیرته وربانديلعنت وايي . محدثین فرمایي چي دري کسان ورنه مراد دي .

١- بي عمله قاري چي په قرآنکرم باندي عمل نه کوي ٢ – هغه شیخ یا مفسر چي له ځانه د قرآنکریم تفسیر کوي ٣ـ هغه کسان چي قرآنکریم د تجوید د قواعدوخلاف لولي .

٢ـ (اِن اللّهَ يُحِبُ اَن يَقرأَ القُرآنَ كَما انزَلَ) اخرجه ابوخزیمه فی صحیحه معني دا چي الله تعالي خوښ ګڼي هغه څوک چي قرآن کریم لولي لکه څنګه چي الله تعالي نازل کړي دي .

دتجوید د اهمیت په اړه له اجماع ځني دلائل :

امام جزري (رح) فرمایي(والاَخذُ بِا التجویدِ حَتمُ لازِمٌ مَن لَم یَجُودِالقُرآنَ اثِمٌ) د تجوید زده کول حتمي او ضروري دي ځوک چي قرآن کریم د تجوید سره نه لولي گنهگاردي .

د فقاؤ له جملي ملاعلي قاري (رح) فرمایي هذا العِلَمُ لاخِلافَ فیه انهُ فرضٌ کفائي وَ العملُ بهِ فرضٌ عینٌ) په علم تجوید کي اختلاف نشته چي دا فرض کفایي دي لکن عمل په تجوید باندي فرض عین دي .

علامه جلالدین سیوطي (رح) په (الاتیان فی علوم القرآن) کی فر مایي لکه څنگه چي د قرآن کریم معني او مفهوم ضروري او تعبدي بڼه لري همداشان یي په تجوید سره لوستل هم ضروري او تعبدي بڼه لري .

الله تعالي قرآنکریم په اوو طریقو باندي نازل کړیدي لکه څنگه چي رسول الله (ص) فرمایي (أُنزِلَ القُرآنُ علي سَبعةِ احُرُوفٍ)

ژباړه : الله تعالي قرآنکریم په ۷لهجو ، یا ۷ طریقو ، یا ۷ حرفو باندي نازل کړیدي

زمونږ د قرائت امام امام حفص (رح) دي چي ښاغلي په (۹۰) هـ کال په کوفه کي زږیدلي دي او په (۱۸۰) هـ کال کي وفات شوي او استاد یي امام عاصم کوفي تابعي(رح) دي

د جمال القرآن مصنف حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علي تهنانوي (رح) دي جمال القرآن ټولي ۱۴ لمعي ، درسونه او یا فصلونه لري .

د قـرآنکـریم د لـوستلو طـریقي:

قرآن کریم په ځلوروطریقو سره لوستل کیږي چي په دي ټولو طریقو سره یي لوستل جائز دي چي هغه طریقي عبارت دي له :

۱:- **ترتیل** : لکه څنگه چي یو قاري د مجلس د افتتاح لپارتلاوت کوي.

۲:-**حـدر** : د ترتیل څخه لږپه تیزي سره لوستل کیږي .

۳:-**تدویر** : لکه څرنگه چي قاریان یي په رمضان کي لولي.

۴:- **تحقیق** : یعني د قرآن کریم ثابت لوستل .

هغه طريقي چي د قرآن کريم لوستل پري جواز نه لري عبارت دي له :

۱:**. تطريب** : يعني قرآنکريم د سندرو په شان لوستل .

۲:- **ترقيص** : (قرآنکريم په سکته لوستل، قرآنکريم دحرف مده په شان لوستل).

۳:-**ترعيد** : قران کريم په داسي طريقي سره لوستل لکه څوک چي يخني نيولي وي .

۴:- **تحزين** : قرآنکريم په داسي شکل سره لوستل لکه په چا چي غم يا مشکل وي

دوهمه لمعه :

لحن :

لحن : په لغت کي لب يا لهجي ته ويل کيږي چي موروجه معني يي غلطي کول دي . معني دا چي لحن د تجويد ضد ته ويل کيږي يعني تجويد د قرآن کريم صحيح لوستلو ته وايي او لحن د قرانکريم غلط لوستلو ته وايي .لکه په حديث شريف کي راځي

« "**اقرؤوا القرآن بلحون العرب وأصواتها** »مجمع الزوائد ومنبع الفوائد جز۷ صفحه ۸۴

ژباړه : تاسي قرآن د عربو په لب او لهجو باندي ولولي او همدارنګه د هغوي د آوازونو پشان سره يي ولولي .

لحن په دوه قسمه دي .

لحن جلي : ښکاره غلطي ته وايي او حکم يي حرام دي که په لمانځه کي واقع شي لمونځ فاسدوي .

لحن خفي : يعني پټه غلطي کول چي په هغې باندې فقط قاريان پوهيږي لکه د هغه صفاتو پرېښودل چې هغه د کلېمې د ښايست لپاره وضع شوي وي . حکم يې مکروه دي.

د لحن جلي اقسام :

لحن جلي په پنځه قسمونه لري چې عبارت دي له :

۱:- **تبديل حرف بالحرف** : د يوه حرف په ځاي بل حرف لوستل .

لکه : د الحمد پرځاي الهمد يا د قال پر ځاي کال لوستل .

۲:- **تبديل حرکت بالحرکت** : د يوه حرکت په ځاي بل حرکت لوستل.

لکه : مثلاًد" يُوصَلَ " په کلمه کې " يُوصَلُ"دلام حرف دزورپرځاي پيش تلفظ شي

۳:- **تبديل حرکت بالسکون** : د حرکت بدلول په سکون سره .

لکه : د يُوصَلَ پرځاي يُوصَل لوستل چې لام يې ساکن کړ.

۴:- **مخفف حرف مشدد لوستل د يا مشددحرف مخفف لوستل** .

لکه : الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ کي د ر حرف مشدد ونه لوستل شي

۵:-**د يو حرف زياتول يا کمول** .

لکه : " الْحَمْدُ لِلَّهِ" د اسې لوستل " الْحَمْدُولِلَّهِ"د و او حرف ښکاره کړي.

دريمه لمعه :

د تعوذ او بسم الله ويلو حکم او محل

محل د تعوذ : د تعوذ محل ابتدآء يا شروع د تلاوت دي او حکم يې سنت دي او بعضې علماء ورته واجب وايې د وجوب دليل يې لاندې آيت شريف بولي .

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ الايه نحل ۹۸

د بسم الله محل : د بسم الله محل ابتدآء د سورة دي او حکم يي سنت دي.

د قـــرآن کـــريم د لـــوستلو طـــريقي :.

۱:- **ابتداء تلاوت او ابتداء سورت** : چې ديته تعوذ او بسم الله دواړه ضروري دي ځکه چې ددې دواړو محلونه موجود دي.

۲:- **ابتداء تلاوت سورت په منځ کې** : دلته تعوذ لوستل ضرور دي ځکه چې محل يې موجود دي او د بسم الله په ويلو کې اختيار دي.

۳:- **ابتداء دسورت دتلاوت په منځ کې** : دلته د بسم الله لوستل ضروري دي ځکه چې محل يې موجود دي او د تعوذ په لوستلو کې اختيار دي .

تعوذ او بسم الله د وصل او فصل له لحاظه څلور طريقې لري:

۱:- **وصل کل** : يعنې بسم الله ، اعوذ باالله اوسورت په يوه ساه سره لوستل .

۲:- **فصل کل** : يعنې هر يو بيل بيل لوستل کيږي .

۳:- **وصل اول فصل ثاني** : تعوذ او بسم الله په يوه ساه سره ولوستل او سورت په بله ساه سره لوستل چې دا طريقه غير جايزه ده ..

۴:- **فصل اول وصل ثاني** : يعنې تعوذ ځانته ولوستل شي او بسم الله او سورت په بله ساه سره ولوستل شي

د سورت برات په سر کي بسم الله نده ذکر شوي علماء يي ځواب داسي کوي . .

الف: د سورت انفال او سورت برات مضامين سره برابر دي .

ب: د بسم الله د رحمت آيت دي او د سورت برات په سر کې بې زاري ده دالله (ج) او د هغه د رسول (ص) د کفارو څخې نو له دي وجي نه يې د سورت برات په سرکې بسم الله ذکر نه کړه . نو د سورت برات د لوستلو په وخت کې دري حالته جواز لري .

۱- وصل : يعنې آخر د سورة انفال او شروع د سورة برات .

۲- فصل يعنې دواړه جدا جدا ولوستل شي .

۳- سکته : يعنې ساه قطعه شي خو آواز جاري وي .

څلورمه لمعه

د حـــرو فـو مخــرجـو نه (مخارج الحروف):

مخرج : په وزن د مفعل دي چي د وتلو ځاي ته وايي يعني په لغت کي د وتلو ځاي ته ويل کيږي او په اصطلاح کي د کومو ځايونو څخه چي حروف اداء کيږي هغي ته مخارج ويل کيږي نو بنا په اختلاف ټول مخارج ۱۷ دي .

۱:- امـــام فـــراه وايـــي ټـــول مـخـــارج ۱۴ دي .

۲:- امـــام سبـــويه وايـــي ټـــول مخارج ۱۶ دي .

۳:- امام خليل بن احمدوايي ټول مخارج ۱۷ دي .چې همدا غوره مذهب دی .

د مخارجو ډولونه :

الف : **مخارج محقق** :هُو جز معين من اجزاء الحلق والسان والشفتين هغه مخرج ته وايي چي د هغي لپاره په حلق ، ژبه او يا شنډو کي يو معين جز وي

ب:- **مخارج مقدر** : د هغه مخرج څخه عبارت دي چي د هغي لپاره کوم معين ځاي نه وي .لکه جوف دهن (دخولي خليګاه) ، خشيوم .

د محققه مخرجونو تعداد پنځلس دي او د مقدره مخرجونو تعداد دوه دي مطلب دا چي ټول مخرجونه ۱۷ دي ۱۵ محقق او ۲ مقدر.

حرف : تعريف: (هو صوت يعتمد علي مخرج محقق او مقدر) د هغه اواز څخه عبارت دي چي اعتماد وکړي په مخرج محقق او يا مخرج مقدرباندي او ټول حروف ۲۹ دي .

د مخـــارجـــو اصـو ل :

د مخارجو اصول دري دي چي عبارت دي له :

۱- حلق ۲- لسان ۳- شفتين

په حلق کې دري مخرجونه دي چې شپږ حروف ورڅخه اداء کيږي او په لسان کې لس مخرجونه دي چې ۱۸ اتلس حروف ورڅخه اداء کيږي او په شفتينو کې دوه مخرجونه دي چې ۴ څلور حروف ورڅخه اداء کيږي .

اول مخرج : د خولې خاليګاه ده چې دري حروف ورڅخه اداء کيږي او هغه عبارت دي له «حروف مده « واو ،الف ،يا »

دوهم مخرج : اقصاي حلق دي چې ددي څخه دوه حروف اداء کيږي چې عبارت دي له «همزه .ها».

دریم مخرج وسط حلق دي چې ددې څخه هم دوه حروف اداء کیږي لکه . « ع ، ح »

څلورم مخرج : ادني حلق دي چې ددې څخه هم دوه حروف اداآء کیږي لکه . « غ ، خ »

او دې شپږواړو حروفو ته حروف حلقي یا د اظهار حروف هم ویل کیږي .

پنځم مخرج : (ق) کله چې د ژبې بیخ د پاسنۍ وړوکې ژبې سره ولګیږي (ق) اداآء کیږي .

شپږم مخرج : (ک)..د ق د مخرج نه لږد خولې طرف ته د (ک) حرف اداء کیږي نو د (ق ،ک) حروفو ته حروف لهاتیه هم ویل کیږي چې لهاة په عربي کې وړوکې ژبې ته وایي

اووم مخرج : (ج ،ش، ي) ..کله چې د ژبې بیخ دپاس تالو سره ولګیږې نو ددې څخه دا دري حروف اداء کیږي مګر یا پکې غیر مده (یا)ده چې دې حروفو ته حروف شجریه هم ویل کیږي او شجر په عربي ژبه کې ونې ته ویل کیږي .

د نورو حروفو د مخارجو د بیان نه وړاندې د غاښونو بیان ضروري دي ځکه د باقي حروفو مخارج اکثره په غاښونو پوري تعلق لري .

د غاښونو ډولونه

ټول غاښونه ۳۲ دانې دي چې ۱۶ په پاسنې ژامه او ۱۶ په لاندیې ژامه کې واقع دي چې ثنایا ،رباعیات ،انیاب ،ضواحک ، طواحن ،اضراس ،نواجذ ورته ویل کیږي .

ثنایا غاښونه په دوه ډوله دي

الف : **ثنایا علیا** : دا په پاس ژامه کې مخامخ دوه غاښـــونه دي

ب: **ثنایا سفلــې** : دا په لاندنې ژامه کې مخامخ دوه غاښونه دي .

ددې سره په څنګ کې د رباعیات غاښونه دي چې دوه پاس ژامه کې او دوه په لاندینۍ ژامه کې واقع دي .

ددې سره په څنګ کې انیاب غاښونه واقع دي چې دوه په پاس ژامه کې او دوه په لاندینۍ ژامه کې واقع دي انیاب جمع د نیب ده او نیب سوري کولو ته وایې .

د انیاب سره په څنګ کې ضواحک غاښونه واقع دي چې دوه په پاس ژامه کې او دوه په لانیني ژامه کې واقع دي ضواحک ورته ځکه وایی چې د خندا په وخت کی ښکاري.

د ضواحک سره څنګ کې طواحن غاښونه واقع دي چې شپږ په پاس ژامه کې او شپږ په لاندیني ژامه کې واقع دي .طواحن ورته ځکه وایی چې ډوډۍ میده کوي .

د طواحي سره په څنګ کې بیا نواجذ غاښونه واقع دي چې دوه غاښونه په پاس او دوه په لاندیني ژامه کې واقع دي چی دا غاښونه د عقلمندو خلکووی .

ثنایا : ۴ دي. رباعیات ۴ دي . انیاب ۴ دي .

ضواحک : ۴ دي . طواحن ۱۲ دي . اضراس نواجذ ۴ دي .

د ضواحک،طواحن ،نواجذ غاښونومجموعې ته اضراس هم ویل کیږي

اتم مخرج : (ض)..کله چې د ژبې غاړه (حافة لسان) د اضراس علیا غاښونو سره ولګیږي نو د ض حرف اداء کیږي د ض حرف نوم اضعص الحروف دي یعنې ترټولو حروفو نه په سختۍ سره اداء کیږي.

نهم مخرج : (ل)..کله چې د ژبې څنګ د ثنایا ،رباعیات، انیاب ،او ضواحکو سره ولګیږي نو د لام حرف اداء کیږي .

لسم مخرج : (ن).. د لام مخرج ته نږدې اداء کیږي خو ضواحک غاښونه ورځنې جدادي .

یولسم مخرج : (ر) .. دا هم د نون مخرج ته نږدې اداء کیږي فرق پکې دادي چې پدې کې د ژبې شاه برخه لري دې حروفو « ل ، ن ، ر » ته حروف ذلقیه هم ویل کیږي .

دولسم مخرج : (ط ، د ، ت)کله چې دژبې څوکه د ثیایا علیا د بیخونو سره ولګیږي نو له دې ځخه دري حروف ادآء کیږي چې دې حروفو ته حروف نطعیه هم ویل کیږي

دیارلسم مخرج : (ظ ،ذ ، ث) کله چې د ژبې څوکه د ثنایا علیا د سر سره ولګیږي نو دا دري حروف ورڅخه اداء کیږي چې دې حروفو ته حروف لثویه هم ویل کیږي .

څوارلسم مخرج : د ص ، ز ، س) کله چې دژبې سرد ثنایا سفلې د کنارواو څنګونواو څه اتصال د ثنایا علیا سره ولګیږي نو دا حروف ورڅخه اداء کیږي چې د ي حروفو ته حروف صفریه هم ویل کیږي .

پېځلسم مخرج : (ف) ..کله چې د لاندې شونډې خیټه د پاسنې شونډې د بهرنې حصې سره ولګیږي د ف حرف ورڅخه اداء کیږي .

شپاړسم مخرج : (ب ، م ، و) دا حروف د دواړو شونډو څخه اداء کیږي چې د ې حروفو ته حروف شفویه هم ویل کیږي .

ب : د بې حرف ته بهري هم ویل کیږي ځکه چې د شونډې د لمدې برخې څخه ادآء کیږي .

م : د میم حرف ته بري هم ویل کیږي ځکه چې د شونډې د وچې برخې څخه ادآء کیږي .

و : کله چې دواړه شونډې په داسې شکل سره یو ځاي شي چې سره ونه چسپیږي نو د واو حرف ورڅخه ادآء کیږي .

اوولسم مخرج : (خشیوم) ..مطلب ورڅخه غنه ده چې د غنې حقیقت د نون مخفي څخه عبارت دي .

پنځمه لمعه :

دحروفو صفات

صفت : په لغت کې (ماقام بشئ من المعاني) یعنې د معانیوپه لحاظ چې یو شي په بل شي پورې قائم وي .لکه عالم - او سپینوالئ چې د علم تحقق بغیر د عالم نه نه کیږي او د سپینوالي تحقق بغیر د سپین شي څخه نه کیږي .

په اصطلاح (الصفة هي کیفِیةُ عارِضَةُ للحرفِ عِندَ حصولهِ في المحرجِ من الهمسِ والجهر ورخوةِ والشدة) یعنې صفت هغه حالت او کیفیت دي چې د حروفو د مخرج نه دحرف د ادآء کولو په وخت کې مخې ته راځي لکه د حرف باریک ، ډک ، مشدد ، یا مخفف لوستل .

صفات په دوه ډوله دي : ۱ - صفات لازمه ۲- صفات عارضه

الف: صفات لازمه : (لا يقبل الانفكاک في کل حال) چي په هيڅ وخت کي انفکاک (جداوالي) نه قبلوي او مجموعه ۱۷حروف راځي

يا عبارت د هغه صفاتو څخه دي چې د حرف نه په هيڅ صورت کې نه جداء کيږي که دا صيفت په حرف کې ادآء نه شي نو حرف په خپل حال نه پاتې کيږي او بل حرف ورڅخه جوړيږي يعنې ناقص اداء کيږي لکه : په (ظ) حرف کې د استعلاء او اطباق صفت دې که دا صفت پکې ادآء نه شي نو د ظ حرف نه د(ذ) حرف جوړيږي نو له دې وجهې نه دا صفات په حروفو پورې لازم دي .

ب: صفات عارضه : هغه صفات دي چې په بعضې حروفو کې په بعضې اوقاتو کې راځي او بعضې اوقاتو کې نه راځې او که چيرته دا صفات ادآء نه شي په حرف کې تغير نه راځي او په خپل حال پاتې کيږي مګر ددې حرف چې کوم زينت او حسن دي هغه ورسره ختميږي ددغې وجهې نه دې صفاتو ته مزينه ،محسنه،محليه ،او عارضه وايي . .

د لازمه صفاتو اقسام :

لازمه صفات ټول (۱۷) قسمه دي چې لس پکې متضاد دي او اوه پکې غير متضاد دي.

لازم متضاد دا معنې چې يو د بل ضد واقع شوي وي معني دا چې پنځه صفات د پنځو نورو صفاتو ضد واقع شي او غير متضاد صفات هغه صفات دي چې ضد نه لري متضاد صفاتو ته متميزه ، ذاتيه او مقومه هم وايي .

کوم لس صفا ت متضاده چې ذکر شول همس د جهر ضد دي يعنې کومو حروفو کې چې د همس صفت موندل کيږي په هغه کې جهر نه راځي همدارنګه شدت د رخوة ضد دي خو ددې دواړو تر منځ يو بل صفت دي چې هغې ته توسط وايې همدارنګه استعلاء د استفال ضد دي او اطباق د انفتاح ضد دي او اذلاق د اصمات ضد دي او صفات غير متضاد باالمقابل ضد نه لري ځکه د هغوي ضد بيان نه شوهمدارنګه صفات غير متضاده ته مزينه ،محسنه او محليه هم وايي . .

۱: **همس** : همس په لغت کې د آواز ټيټ والي ته وايي او د مجويدينو په اصطلاح کې د مهموسه حروفو د ادآء کولو په وخت کې آوازپه مخرج کې په داسې ضعف سر ه

اودرېږي چې نفس جاري وي خو آواز کې يو قسم ته پستې او ټيټوالې وي او په کومو حروفو کې چې د همس صفت موندل کېږي هغو حروفو ته مهموسه حروف ويل کېږي او دا صفت په لس حروفو کې موندل کېږي چې عبارت دي له (فحثه شخص سکت)

۲ :**جهر** : په لغت کې د آواز اوچتوالي ته وايي او په اصطلاح کې ددي حروفو د ادآء کولو په وخت کې آوازپه مخرج کې په داسي قوت سره اودرېږي چې ددې وجهي نه نفس بندېږي او آواز کې يو قسم ته اوچتوالي وي او کومو حروفو کې چې د جهر صفت موندل کېږي دي حروفو ته مجهوره وايي او د مهموسه نه علاوه باقي ټول حروف مجهوره دي چې هغه نولس حروف دي او د همس ضد دي .

۳ **شدت** :. شدت په لغت کې سختوالي ته وايي او په اصطلاح کې ددي حروفو د ادآء کولوپه وخت کې اواز په مخرج کې په داسي سختي او قوت سره اودرېږي چې په دي سره آواز بندېږي او حرف يي قوي او سخت ادآء کېږي او دا صفت په آتو حروفو کې رآځي چې مجموعه يي ده (اجدک قطبت) يا (اجد قط بکت) نو په کومو حروفو کې چې دا صفت راځي هغوي ته شديده وايې .

توسط : د شدت او رخوة تر منځ توسط يو صفت دي چې ددې لغوي معنې ده چې په منځ کې واقع کېدل دي او په اصطلاح کې ددې مقصد د شدت او د رخوة منځنۍ حالت دي يعنې ددې حروفو د آدا ء کولو په وخت کې آوازنه دومره سخت وي لکه د شدت غوندې او نه دومره نرم وي لکه د رخوة غوندې يعنې د شديده غوند ې آواز فوراً نه بندېږي او نه د رخوة غوندې آواز بالکل جاري پاتې کېږي. بلکه يو منځنې حالت غوره کوي او دا صفت په پنځو حروفو کې راځي چې مجموعه يي (لن عمر) ده او د ي پنځو حروفو ته حروف متوسطه وايي .

۴ : **ر خوة** .. په لغت کې نرمې ته وايي نو د شدت او توسط د حروفو نه علاوه نورټول حروف په نرمۍ سره ادآء کېږي .

۵ : **استعلآء**.. استعلاء اوچتوالي ته وايي نود مستعليه حروفو د اداء کولو په وخت کې د ژبې بيخ پورته تالو طرف ته اوچتېږي چې ددې حروفو مجموعه ده (خص ضغط قظ)

۶ **استفال** :په لغت کې لاندې پاتې کيدلو ته وايي او په اصطلاح کې د مستفله حروفو د اداآء کولو په وخت کې د ژبې بيخ د پورته تالو طرف ته نه اوچتيږي د مستعليه حروفو نه باقي نور ټول د استفال حروف دي.

۷:**اطباق** .. په لغت کې ښه پيوسته کيدلو ته وايي په اصطلاح کې د مطبقه حروفو د اداآء کولو په وخت کې د ژبې بيخ د پورته تالو سره پيوسته کيږي او حروف يې دادي (ص،ض، ط،ظ)

۸: **انفتاح** : انفتاح په لغت کې خلاصيدلو او جداپاتې کيدلو ته وايي او په اصطلاح کې د دې حروفو د اداآء کولو په وخت کې د ژبې اکثره برخه د تالو سره نه پيوسته کيږي او لاندې جدا پاتې کيږي نو د مطبقه حروفو نه علاوه نور ټول حروف منفتحه حروف دي .

۹: **اذلاق** ..په لغت کې تيزوالي ته وايي او په اصطلاح کې مذلوقه حروف په اسانۍ سره د شنډې يا د ژبې له څنګ څخه اداء کيږي او د ا شپږ حروف دي (فرمن لب)

۱۰: **اصمات** : په لغت کې په معنې د منع کولو سره راځي او په اصطلاح کې ددې حروفو د اداء کولو په وخت کې لږڅه ګراني او سختوالي محسوسيږي نو د مذلقه حروفو نه علاوه نور ټول حروف مصمته دي .

لازم غيـــر متـضـا د ه صــفـا ت :

۱۱ : **صفير** .. صفير د شپېلۍ په معنې سره دي چې حروف يې عبارت دي له (ص ، ز ، س)

۱۲: **قلقله** .. قلقله په لغت کې جنبش او حرکت ته وايي او حروف يې عبارت دي له : (ق،ط ، ب ، ج ، د) (قطب جد) په ق حرف کې قلقله واجب ده چې وشي

۱۳ : **لين** ..په لغت کې نرمۍ ته وايي او په اصطلاح کې دا حروف د اداآء کولو په وخت کې ډير په نرمۍ سره اداآء کيږي او دا دوه حرفه دي (و ، ي) په هغه صورت کې د لين حرف بلل کيږي چې کله دوي ساکن او ماقبل حرف يې مفتوح وي لکه (خَوْفٌ ، وَالصَّيْفِ

۱۴ **تفشي** .. په لغت کې انتشار او خپريدو ته وايي او په اصطلاح کې د ش د حرف د اداآء کولو په وخت کې اوآز په خوله کې منتشر کيږي کله (الْمَنفُوشِ

۱۵ : **انحراف** : په لغت کې اوړېدل او مایل کیدلو ته وایي او په اصطلاح کې د منحرفه حرف د اداء کولو په وخت کې اواز د حافه لسان نه رأس لسان طرف ته میلان کوي.چې داقسم غلطي معمولا د ماشومانو نه منئ ته راځي او د انحراف صفت په (ل،ر) کې موجود دي .

۱۶ : **تکریر** . په لغت کې یوشي څو څو واري تکرارولو ته وایي.چې داصفت یوازي د (ر) په حرف کې موجود دي او بس .

۱۷ : **استطالت** : په لغت کې طلب د اوږدوالي ته وایي او په اصطلاح کې د استطالت د حرف د ادآء کولو په وخت کې د مخرج د شروع نه د مخرج تر پایه آواز په تدریج سره اوږدیږي چې حرف یې (ض) دي .

حروف د قوت او ضعف په اعتبار سره په لاندي ډول دي .

الف : اقواه حروف (ط ، ظ ، ق ، ض)

ب : قوي حروف (ج ، ص ، غ ، ز ، ب ، د ، ر)

ج : متوسط حروف (ر ، ت ، ذ ، ع ، ک ، ء ، ا ، با ، خا)

د : ضعیف حروف (س ، ل ، ش ، و ، ي)

هـ : اضعف حروف (م ، ف ، هـ ، ثا ، حا ، ن)

شپږمه لمحه:

عارضه صفات

عبارت د هغه صفاتو څخه دي چې کله په حرف کې موجودوي او کله نه وي موجود لکه څنګه یي چې مخکې بیان وشو .صفات عارضه اجمالا په دیارلس ډوله دي

پورتني صفات په دوه ډوله دي

الف : عارض بالصفت ب : عارض بالحرف

د عارض بالصفت څخه مطلب دادي چې هغه صفت عارضه چې د کوم عارضي صفت د وجهې نه پیدا شوي وي مثلا مخکې مونږ وویل چې د خص ضغط قظ څخه علاوه نور ټول حروف باریک لوستل کیږي نو اوس (الف ، لام ، ر) داسي حروف دي چې همیش باریک نه لوستل کیږي نو په بعضې حالاتو کي ډک هم تلفظ کیږي نو په کومو حالاتوکي چې ډک تلفظ کیږي هلته صفت استعلاء عارض کیږي چې د هغې له وجهې نه دا حرف ډک لوستل کیږي نو په (الف ، لام ، ر) حروفو کې تفخیم صفت عارضه دي چې د یو لازمي صفت له وجهې نه پیدا شوي دي .

او عارض بالحرف څخه مطلب دادي چې د یوحرف د یو ځاي کیدوله وجهې نه پیدا کیږي لکه اظهار...چي د نون ساکن او تنوین څخه وروسته یي حروف راشي

. دلازمه متضاده صفاتو جدول:

د

شماره	صفت	حروف	توسط	ضد
١	همس	فحثه شخص سکت		جهر
٢	شدت	اجدک قطبت اجد قط بکت	د توسط حروف دا دي لن عمر	رخوة
٣	استعلاء	خص ضغط قظ		استفال
۴	اطباق	ص ض ط ظ		انفتاح
۵	اذلاق	فرمن لب		اصمات

صفت غیرمتضاده	حـــــــروف
صفیر	ص ز س
قلقله	قطب جد
لین	ي و
انحراف	ل
تفشي	ش
تکریر	ر
استطالت	ض

د صفات الحروف او مخارج الحروف جدول په لاندي ډول سره دي :

حرف	مخارج الحروف	القاب الحروف	صفات الحروف
ا	جوف دهن ، د خولي د خاليگا نه ادا كيږي	جوفيه	جهر ،شدت ، استفال ، انفتاح، اصمات
ب	د دواړو شنډو د لمدي حصي نه اداء كيږي	شفويه(ف،ب،م،و)	جهر ،شدت ، استفال ، انفتاح، اصمات
ت	دَ ژبې څوكه دثنايا عليا د سرسره لگيږي	نطعيه	همس، ،شدت ، استفال ، انفتاح، اصمات
ث	دَژبې څوكه ثنايا عليا د سره سره لگيږي	لثويه	همس، ،شدت ، استفال ، انفتاح، اصمات
ج	دژبې د منځ او دمقابل تالو نه ادآء كيږي	شجريه(ج،ش،ی)	جهر ،شدت ، استفال ، انفتاح، اصمات
ح	د وسط حلق نه ادآء كيږي	حلقي	همس،رخوة ، استفال ، انفتاح، اصمات
خ	د ادني حلق نه ادآء كيږي	حلقي	جهر ،شدت ، استعلا ، انفتاح، اصمات
د	دژبې څوكه د ثنايا عليا د بيخ سره لگيږي	نطعيه(ط،د،ت)	جهر ،شدت ، استفال ، انفتاح، اصمات
ذ	دژبې څوكه د ثنايا عليا د سرونو سره لگيږي	لثويه(ث،ذ،ظ)	جهر ،رخوة ، استفال ، انفتاح، اصمات
ر	د نون مخرج ته نږدي خو دژبې شا پكي ده	طرفيه ذلقيه	جهر، رخوة،استفال،انفتاح،اذلاق
ز	دژبې سر د ثنايا سفلي د بيخونو سره لگيږي	صفريه(ص،ز،س)	جهر، رخوة،استفال،انفتاح،اصمات
س	دژبې سر د ثنايا سفلي د بيخونو سره لگيږي	صفريه	جهر، رخوة،استفال،انفتاح،اصمات
ش	دژبې بيخ د مقابل تالو سره لگيږي	شجريه	همس، رخوة،استفال،انفتاح،اصمات
ص	د ژبې سرد ثنايا سفلې د بيخونو سره لگيږي	صفيريه	همس،رخوة،استعلا،اطباق،اصمات
ض	دژبې اړخ د اضراس عليا د بيخونو سره لگيږي	حافيه	جهر، رخوة،استعلا،اطباق ،اصمات
ط	دژبې څوكه دثنايا عليا د بيخونو سره لگيږي	نطعيه	جهر، شدت،استعلا،اطباق ،اصمات
ظ	دژبې څوكه د ثنايا عليا دغاړي سره لگيږي	لثويه	جهر، رخوة،استعلا،اطباق ،اصمات
ع	وسط حلق نه اداء كيږي	حلقي	جهر، رخوة،استعلا،انفتاح ،اصمات
غ	ادني حلق	حلقي	جهر، رخوة،استعلا،انفتاح ،اصمات
ف	دثنايا علي غاړه د لاندي شنډي سره لگيږي	شفويه	همس،رخوة،استعلا،انفتاح ،اصمات
ق	دژبې بيخ د بر تالو سره لگيږي	لهاتيه	جهر،شدت،استعلا،انفتاح ،اصمات
ک	د ق مخرج نه لاندي د خولي ظرف ته ادآء كيږي	لهاتيه	همس،شدت،استفال،انفتاح،اصمات
ل	دژبې طرف د پاس غاښونو سره لگيږي	طرفيه ذلقيه	جهر، رخوة،استفال،انفتاح،اذلاق
م	د دواړو شنډو د وچي حصي نه ادآء كيږي	شفويه	جهر، رخوة،استفال،انفتاح،اذلاق
ن	د لام مخرج ته نږدي فقط ضواحک پكي نشته	طرفيه ذلقيه	جهر، رخوة،استفال،انفتاح،اذلاق
و	د دواړو شنډو د گول كيدلو نه ادآء كيږي	شفويه	جهر، رخوة،استفال،انفتاح،اصمات
ه	اقصي حلق نه اداء كيږي	حلقي	همس، رخوة،استفال،انفتاح،اصمات
ي	دژبې بيخ د پاس تالو سره لگيږي	شجريه	جهر،رخوة،استفا ،انفتاح،اصمات

اوومه لمعه :

د لام د تفخیم او ترقیق حالات :

د لام نه مقصد لفظ د الله (ج) دي او نورټول لامونه باریک او تش لوستل کیږي نو لفظ د الله او اللهم لاندي حالاتونه لري :

۱:- که لفظ د الله او الهم نه مخکې فتحه وه نو دا لفظ ډک تلفظ کیږي

لکه : « هُوَاللّٰهُ ، نَارُاللّٰهِ الْمُوقَدَةُ »

۲:-که د لفظ الله او الهم نه مخکې کسره وه باریک اداء کیږي لکه :بِسمِ الله – قُلِ اللهُم

۳:-همدارنګه که د"لام" نه مخکې حرف ساکن وي له هغه مخکې حرف زوریاپیښ ولري پدې صورت کې هم د "لام" توري ډک اداکیږي لکه :« عَلَى اللّٰهِ ، أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ »

۴:-که "لام" نه مخکې حرف زیرولري یاد "لام" نه مخکې ساکن دهغه مخکې حرف زیرولري ترقیق کیږي یعني "لام" تش اداء کیږي لکه : « قُلِ اللّٰهُمّ ، وَيُنَجِّي اللّٰهُ »

اتمه لمعه :

د (را) د تفخیم او ترقیق حا لتونه :

را اجمالا دوه حالته لري : الف : تفخیم (ډک لوستل) ب : ترقیق (باریک لوستل)

د (را)تفخیم حالتونه:

۱:- را: د "را" توري که چیري زوریاپیښ ولري یاد "را" حرف خپله ساکن مخکې حرف یې زبریاپیښ ولري نوپدې صورت تفخیم کیږي یعني "را" ډکه تلفظ کیږي

.لکه: « رَبُّكَ ، رُزِقُواْ ، مَرْفُوعَةٌ ، عُرُفاً »

۲ :- را مضمومه ، مفتوحه او یا مشدده وي نو پدې صورتو کې هم ډکه لوستل کیږي .

لکه : « رُزِقُوا ، وَرَعْدٌ ، فَفِرُّوا »

۳ : - را چې کله ساکنه وي او ماقبل يې مضموم او يا مفتوح وي په دي صورت کي هم ډکه لوستل کيږي . لکه : « يُرْزَقُونَ ، وَبَرْقٌ ، وَمَا أُرْسِلُوا »

۴: - را ساکنه وي او ماقبل يې کسره عارضي راغلې وي نو را ډکه لوستل کيږي

لکه : « ارْجِعُوا إِلَىٰ أَبِيكُمْ ، ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ »

۵ : - را ساکنه مخکې ورنه کسره اصلي منفصله راغلې وي نو را ډکه لوستل کيږي . لکه : « رَبِّ ارْجِعُونِ »

او کله کسره عارضي هم وي او منفصله هم وي لکه : (أَمِ ارْتَابُوا ، إِنِ ارْتَبْتُمْ)

۶:- را ساکنه وي او ماقبل يې کسره اصلي وي خو وروسته ورڅخه په يو کلمه کې د مستعليه حروفو څخه کوم حرف راغلي وي نو دلته هم ډکه لوستل کيږي لکه : مِرصَاد ، قِرطَاس ، فِرقَة ، لبالمِرصَاد ،اِرصَادآ ، خو مستعليه حرف به مفتوح وي

خو که حرف مستعليه د را څخه وروسته په يوه کلمه کې نه ؤ راغلي نو را باريکه لوستل کيږي لکه : (فَاصْبِرْ صَبْرًا)

۷:- را ساکنه وي او ماقبل يې هم ساکن وي خوماقبل يې مضموم او يا مفتوح وي نو را ډکه لوستل کيږي لکه : (الْقَدْرِ . الْعُسْرِ ، الْأَنْهَارُ)

د (را) د ترقيق حالتونه :

۱:- چې را مکسوره وي نو باريکه لوستل کيږي لکه : « رِحْلَةَ »

۲– "را" ساکنه اومخکې حرف يې اصلي کسره ولري او يا وروسته ورنه حرف مستعليه نه وي راغلي "را" باريکه لوستل کيږي لکه : فِرْعَوْنَ ، « شِرْعَةً ، مِرْيَةٍ »

۳:- را ساکنه وي ماقبل يې هم ساکن وي او ما قبل يې مکسور وي نو را باريکه لوستل کيږي لکه: « قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ، وَلَا بِكْرٌ » خو دا د وقف په حالت کې راځي .

۴:- را ساکنه وي او ماقبل يې يا ساکنه وي لکه : « خَيْرٌ ، قَدِيرٌ »

۵ - را مماله مطلب هغه را چې اماله پکې شوي وي لکه : (بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا)

اماله : په لغت کي میلان ته وايي او د تجوید په اصطلاح کي الف مده د ياي مده طرف ته مایل کیږي اود امام حفص(رح) په نزد په قرآنکریم کي یو ځای راغلي

اماله په دوه ډوله ده : اماله صغري اماله کبري

په لاندي ځایونو کي اختلاف دي بعضي وايي ډک لوستل کیږي بعضي وايي تش

چي هغه ځایونه عبارت دي له : مِصْرَ ، فِرْقٍ ، عَيْنَ الْقِطْرِ

د الف د تفخیم او ترقیق حالتونه :

که چیري د الف څخه مخکې حرف استعلاء راغلي وي نو الف هم ورسره ډک لوستل کیږي لکه : (خَالِدُونَ ، الصَّالِحِينَ)

همدارنګه په لفظ د الله او اللهم کې هم الف ډک لوستل کیږي او که چیرې د الف څخه مخکې حرف باریک لوستل کیده نو الف هم ورسره باریک لوستل کیږي

لکه : (النَّاصِرِينَ)

د حروفو د تفخیم مرتب

[illegible] :

د ساکن میم احکام

۱- ادغام ۲- اخفاء ۳-اظهار

ادغام : کچري د ساکن میم نه وروسته بل میم راشي نومیم په میم کې ادغامیږي اودیوه حرکت به اندازه غنه پکې کیږي لکه (وَمِنْهُمْ مَنْ) (كَمْ مِنْ) (لَهُمْ مَغْفِرَةَ

اخفاء : کله چي د ساکن میم نه ورسته د (ب) حرف راشي له غني سره اخفاکیږي.

مثال : (هُمْ بَارِزُونَ) (كَلْبُهُمْ بَاسِطٌ) (إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ)

اظهار : دادغام او اخفا له حروفو (م،ب) پرته باقي د اخفا حروف دي که له ساکن میم وروسته راشي پکي اظهارکیږي لکه : أَنّ لَهُمْ جَنّتٍ ، أَمْ حَسِبْتُمْ ، أَلْحَمْدُلِلّهِ

په عمومي ډول د ادغام اقسام :

دصرفیانوپه اصطلاح کې که دوه همجنس توري په یوه کلمه کې په پرله پسې ډول راشي په داسې حال کې چې لومړی یې ساکن اودوهم متحرک وي نوادغام منځته راځې لومړي توري په دوهم کې مدغم کیږي اوداډول ادغام په دري ډوله دي:

۱ - **ادغام متجانسین :** که دوه توري له یوجنس (یومخرج) مخالف صفت په یوه کلمه کې پرله پسي راشي دجنسینوادغام منځته راځي

لکه: قَدْتّبَيّنَ ، اِرْكَبْ مّعَنَا ، يَلْهَثْ ذّلِكَ ، وَدّت طّآئِفَةٌ

۲ -**ادغام مثلین** :که دوه یوشان توري په یوه کلمه کې په پرله پسې ډول راشي هلته د مثلینو ادغام کیږي

لکه: إِلَيْكُمْ مّرْسَلُونَ ، فَمَارَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ ، وَقَدْدّخَلُواْ ، إِذْذّهَبَ مُغَاضِباً

۳ -**ادغام متقاربین** : که دوه داسې توري په یوه کلمه کي پرله پسې راشي چې مخرجونه یې سره نژدي وي او صفتونه یي سره مخالف وي هلته د متقاربینو ادغام کیږي .

لکه : أَلَمْ نَخْلُقكُم ، وَقُل رّبّ زِدْنِي عِلْم ، بَل رّفَعَهُ اللّهُ

ادغام د کیفیت په لحاظ سره په دوه ډوله دي :

ادغام تام : هغه ادغام دي چې کله دوه توري په یو بل کي سره مدغم شي ترادغام وروسته دلومړي توري هیڅ اثرپاتي نه شي .

لکه : أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا ، مِّن رَّبِّهِمْ

ادغام ناقص : ددؤوتوروداسې ادغام چې لومړي ساکن اودوهم متحرک وي ترادغام وروسته دلومړي توري صوت یاآوازپاتې شي لکه مِن وَاقٍ ، مَن يَقُولُ

د لام تعریف احکام

لام تعریف دوه احکامه لري

الف : اظهار ب : ادغام

کله چي د لام تعریف نه ورسته قمري حروف راشي هلته اظهار کیږي .

قمري حروف : (ابغ حجک وخف عقیمه) لکه : (بِالْبُخْلِ ، الْقَدْرِ ، الْكَوْثَرَ ، الْعَالَمِينَ)

کله چي د قمري حروفو نه غیر نور حروف د لام تعریف نه وروسته راشي هلته ادغام کیږي .لکه : (التَّوْبَةَ ، الشَّمْسُ ، الرَّحْمٰنِ ، النَّاسِ)

چې دي قسم اظهار ته اظهار قمري او ادغام ته یي ادغام شمسي ویل کیږي

لسمه لمحه :

د ساکن نون اوتنوین احکام:

ساکن نون اوتنوین څلوراحکام لري. ادغام ، اقلاب ، اخفاء او اظهار

اظهار: اظهارپه لغت کې څرګندولوته وایي،اودعلم تجویدپه اصطلاح کې ددوه توروجلاکول دي،داسې چې دساکن نون اوتنوین څخه وروسته دحلقي حروفو (ء،ه،خ،ح،ع،غ) څخه یوحرف راشي،ساکن نون یاتنوین ښکاره لوستل کیږي .

لکه :

ء ،ا :	يَنْأَوْنَ	مِنْ اَمْرِهِمْ	كُلٌّ اٰمَنَ
ه :	مِنْهُمْ	اِنْ هُوَ	فَرِيقاًهَدي
ع :	اَنْعَمْتَ	مَنْ عَمِلَ	سَمِيعٌ عَلِيمٌ
ح :	تَنْحِتُونَ	فَمَنْ حَجَّ	حَكِيمٌ حَمِيدٌ
غ :	فَسَيُنْغِضُونَ	مِنْ غِلٍّ	قَوْلاًغَيْرَ
خ :	اَلْمُنْخَنِقَةُ	مِنْ خَيْرٍ	حَكِيمٌ خَبِيرٌ

ساکن "ن"هغه دي چې حرکت (زور،زیراوپیښ) ونه لري یعني غړوندي واله "ن"دي اوتنوین دوه زورونه،دوه زیرونه اودوه پیښونوته وایي.

ادغام: ادغام لغوي معني یو شي په بل شي کې داخلولوته وایي. اودعلم تجویدپه اصطلاح کې چې کله دساکن نون یاتنوین څخه وروسته د "یرملون " (ي،ر،م،ل،و،ن) دتوروڅخه کوم یوراشي نوهلته ادغام کیږي اوداډول ادغام دوه ډوله دي غنه لرونکي اوبې غني

الف : **غنه لرونکي ادغام** : که دساکن نون اوتنوین څخه وروسته دیمنو (ي،م،ن،و) له توروڅخه کوم توري راشي غنه لرونکي ادغام پکې کیږي.

لکه : مَنْ یَهْدي ، مِنْ مالٍ ، قَرارٍمَکینِ ، مَنْ وُجِدَ ، یَوْمَئِذٍواجِفَة ، عَنْ نَفْسٍ ، شَيءٍنُکُرٍ.

ب : **بې غني ادغام**: که دساکن نون یاتنوین څخه وروسته د لر (ل،ر) کوم توري راشي بې غني ادغام پکې کیږي. لکه : اِنْ لَبِثْتُمْ ، مَتاعاًلَکُمْ ، مِنْ رَبِّکُمْ ، مَثَلاًرَجُلاً.

اقلاب: اقلاب په لغت کې یو شي په بل شي بدلولوته وایي اودعلم تجویدپه اصطلاح کې که ترساکن نون اوتنوین وروسته د(ب) حرف په کومه کلمه کې راشي نوتنوین یاساکن نون په میم بدلیږي لکه : مِنْ بَعْدِ ، مِمْ بَعْدِ، سَمیعٌ بَصیرٌ

اخفاء : اخفاء په لغت کې پټولوته وایي اودعلم تجویدپه اصطلاح کې داظهار،ادغام اواقلاب له حروفوڅخه پرته دهجاء نوروپنځلسو (ت،ث،ج،د،ذ،ز،س،ش،ص،ض،ط،ظ،ف،ق،ک) توروڅخه یوتوري دساکن نون یاتنوین څخه وروسته راشي نودغُنې سره اخفاء پکې کیږي.

لکه:		یوه کلمه	دوې کلمې	تنوین
ت	:	اَنْتُمْ	وَاِنْ تُبْتُمْ	یَوماًتُرْجَعُونَ
ث	:	مِنْ ثَمَرَةٍ	مِنْ ثَمَرَةٍ	خَیرٌثَواباً
ج	:	اَنْجَیْنَا	اِنْ جَائَکُم	لِکُلٍّ جَعَلْنا
د	:	عُنْدَهُمْ	مِنْ دارِهِم	قِنوانٌ دانِیَةٌ
ذ	:	اَنْذِرْهُمْ	مِنْ ذُرِّیَّةٍ	یَتیماًذَامقرَبَةٍ
ز	:	اَنْزَلَ	مَنْ زَکیَّها	نَفساًزَکِیَّةً

س :	اِنْسانٌ	اَن ْسَيَكُونُ	لَيالٍ سَوِيّاً
ش :	اَنْشَأْنا	مِنْ شَرِّ	غَفُورٌشَكُورٌ
ص :	يَنْصُرُكُمْ	اَن ْصَدُّوكُم	رِيحاًصَرصَراً
ض :	مَنْضُودٍ	مِنْ ضَعفِ	قَوماًضالِّينَ
ط :	قِنْطارٍ	مِنْ طِينٍ	صَعِيداًطَيِّباً
ظ :	اُنْظُر	مَنْ ظَلَمَ	ظِلاًّظَلِيلاً
ف :	اَنْفُسَهُمْ	مِنْ فَضلٍ	خالِداًفِيهَا
ق :	يَنْقَلِبُ	مِنْ قَبلِ	سَمِيعٌ قَرِيبٌ
ک :	عَنْكُمْ	مَنْ كانَ	قَولاًكَرِيما

يوولسمه لمعه :

مــد :

مد : مد په لغت کې اوږدولو او کشکولو ته وايي او په اصطلاح کې په حروف مده او حروف لين باندي د آواز اږدولو ته مد وايي . او حروف مده دري دي (الف ،واو ،يا) کله چې ساکن وي او ماقبل حرکت يي د خپل جنس څخه وي لکه «قال ، قالوا ، قيل » اوحروف لين دوه دي (واو ، يا) کله چې ساکن وي او ماقبل يي مفتوح وي

لکه « مِّنْ خَوْفٍ ، ووَالصَّيْفِ »

مد په دوه قسمه دي

الف : مد اصلي ب : مد فرعي

مد اصلي : (مالم يوقف بسبب واحد)يعني هغه مد ته وايي چې په کوم سبب باندې ولاړ (موقوف) نه وي يا چي د حرف مده نه وروسته همزه يا سکون نه وي راغلي

لکه « قَالَ ، يَقُولُ ، قِيلَ ، الَّذِي »

مد فرعي : هغه مد ته وايي چې په کوم سبب باندې موقوف او ولاړ وي که چيرې مد فرعي اداء نه شي د حرف ذات ورسره نه ختميږي بلکه د کليمې چې کوم زينت او ښايست دي هغه ورسره له منځه ځي

يا هغه مد دي چي د حروف مده نه ورسته همزه يا سكون راغلي وي لكه : (وَسَوَاءٌ ، قَالُوا ، آمَنَّا)

د مد اسباب :

د مد اسباب مده حروف دي اوهمدارنګه محل يي همزه او سكون دي.

مد فرعي اجمالا په څلور قسمه دي

١ : مد اصلي (واجب) ٣ : مـد لازم كليمي مثقل

٢ : مد منفـصل (جائز) ۴ : مد لازم كليمي مخفف

مد فرعي تفصيلاپه نهه قسمه دي چې عبارت دي له :

١ : **مد متصل** : هغه مد ته وايي چې د حرف مده څخه وروسته همزه په يوه كلمه كي راغلي وي لكه : (شَآءَ ، جَآء ، ألْمَلٰئِكَةِ ، سِيئَتْ)

٢ : **مد منفصل** : منفصل مد هغه مد ته وايي چې د حرف مده څخه وروسته همزه په جدا كلمه كې رغلي وي لكه : (مَآأُنْزِل ، إِنَّآأَوْحَنَآإِلَيْكَ ، قَالُوا آمَنَّا)

٣ : **مد لازم كليمي مثقل** : هغه مد ته وايي چې د حرف مده څخه وروسته په يوه كلمه كي مشدد حرف راغلي وي لكه : (وَلَاَالضَّآلِّينَ ، لْحَاقَّةُ ، دَابَّةٍ)

۴ **مد لازم كليمي مخفف** : هغه مد دي چې په يوه كلمه كې د حرف مده څخه وروسته اصلي او لازمي سكون راغلي وي لكه . (آلْآنَ)

۵ : **مد لازم حرفي مثقل** : عبارت دي هغه مد څخه دي چې په حروف مقطات كي د حرف مد څخه وروسته مشدد حرف راغلي وي لكه . (المّ)

۶ : **مد لارم حرفي مخفف** : عبارت دهغه مد څخه دي چې په حروف مقطعاتو كي د حرف مد څخه وروسته سكون راغلي وي لكه (. ن ، ص ، ق)

٧ : **مد لين لازم** : هغه مد ته وايي چې په حروف مقطعاتو كې د حرف لين څخه وروسته سكون اصلي راغلي وي لكه : (كهيعص ،حم ، عسق).

۸: **مد لین عارضي** : هغه مد ته وايي چې د حرف لین څخه وروسته عارضي سکون راغلي وي یعنې د وقف په سبب ساکن شوي وي لکه مِّنْ خَوْفٍ ، وَالصَّيْفِ

۹: **مد عارض وقفي** : هغه مد ته وايي چې د حروف مده څخه وروسته سکون عارضي راغلي وي لکه : (أَلْعَلَمِينَ)

د مدونو مقدار یا کیفیت :

د مد مقدار په دري ډوله دي :

۱- **طول** (یو الف په اندازه) ۲- **توسط** (دوه نیم الفه) ۳- **قصر** (د دریو نه ترپنځو الفو په اندازه)

د مد متصل او مد منفصل مقدار توسط دي چي د توسط اندازه دوه نیم الفه ده او په منفصل کي قصر هم جائز دي چي د قصر مقدار د یو الف په اندازه دي .

لازم کلیمي مثقل ، لازم کلیمي مخفف ، لازم حرفي مثقل ، لازم حرفي مخفف په دي څلور واړو کي طول کیږي چي د طول مقدار د دري الفو نه تر پنځو الفو پوري دي .

دلین لازم مقدار طول توسط او قصر دي او په عارض لین کي په اوله درجه کي قصر ، توسط او بیا طول کیږي .

د حروفو ا قسا م :

الف : **عام حروف** : عبارت د هغه حروفو څخه دي چې د هغې په مفهوم ټول خلک پوهیږي

ب : **مقطعات حروف** : دا هغه حروف دي چې د بعضو سورتونو په سرونو کې راغلي وي او په مفهوم یي یوازي الله تعالي پوهیږي ددي حروفو مجموعه عبارت ده له: (نقص عسلکم حي طهرا) (ن ، ق ، ص ، ع ،س، ل ، ک ، م ، ح ، ي ،ط،ه ، ر،ا)

په(نقص عسلکم): کي مد فرعي کیږي او په (حي طهرا)کي مد اصلي کیږي

دوولسمه لمعه :

د همزي قاعدي :

دهمزي بنیادي اقسام دوه دي . ۱ : تسهیل ۲: حذف

تسهیل په لغت کي اساني ته وايي او په اصطلاح د مجویدینو کي همزه د خپل مخرج او د الف د مخرج په منځ کي ادآء کولو ته وايي او د حذف معنی ساقطول او لریکول دی

همزه په دوه ډوله ده الف - همزه اصلي ب - همزه زائده

همزه اصلي هغه ده چي په مقابل د (ف، ع ، ل) کي راغلي وي لکه : امر ، سآل ، قرأ

همزه زائد هغه همزه ده چي په مقابل د (ف ، ع ،ل)کي نه وي راغلي چي په دوه ډوله ده
الف: قطعي همزه ب : وصلي همزه

همزه قطعي هغه همزه ده چي په هر حال کي نه حذفیږي لکه (الْحَمْدُ ، إِيَّاكَ)

همزه وصلیه : هغه همزه ده چي د وصل په حالت کي حذفیږي لکه (وَقَالَتِ الْيَهُودُ)په ټول قرآن کریم کي یو ځاي تسهیل راغلي دي چي په څلورو یشتمه سپاره کي ده

لکه (ءَأَعْجَمِيٌّ) د حذف مثال (بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ)

په حورفو کي د ال د تعریف واله همزه وصلیه ده او دا د همیشه لپاره مفتوحه ویل کیږي او په اسماءوکي د اوو اسمونو همزي وصلي دي چي نومونه یي دادي

اسم ، ابن ، ابنة ، امرآة ، امرآ ، اثنان ، اثنتان اودا همزي د همیشه لپاره مکسوري وي او په افعالو کي د باب افعال نه غیر نوري ټولي همزي وصلي دي او ددي همزي د حرکت متعلق تفصیل دا دي چي چیرته د همزي سره د فعل دریم حرف مضموم (پیښ ولري)وي په ضمه اصلي سره نوبیا ته همزه مضمومه وي لکه اقتلو ، اذخلو اوکه چیرته د همزي سره دریم حرف مکسو(زیر ولري) وي

لکه : (اضرب ، افعل ، اتقو ،)

اجتماع همزتین حکم : (چي دوه همزي یو ځاي راشي)

کله چي دوه همزي یو ځاي راشي دواړه قطعي وي نو دواړه په تحقیق سره اداء کیږي لکه : (ءَأَنذَرْتَهُمْ) مګر لفظ د (ءاعجمي) ورنه استثناء دي په دي لفظ کي په دوهمه همزه کي تسهیل کیږي او د امام حفص په روایت کي چي زمونږ د قرئت امام دي په ټول قرآن کریم یو ځاي تسهیل راغلي دي چي تسهیل واجب ورته وايي .

همزه تفصيلي په پنځه قسمه ده

اول : چې دواړه همزې متحركي قطعي وي لكه (أأُنزِلَ) نو په تحقيق سره اداء كيږي

دوهم: چې دواړه متحركي وي په داسي حال كي چې اوله يې قطعي او دوهمه يې مفتوحه وي دويمه دحركت په وخت كي په حرف مده سره بدليږي لكه (ءالله ،ءالئن)

دريم : چې دواړه متحركي وي په داسي حال كي چې اوله يې متحركه قطعي او دوهمه يې ومتحركه وصلي مكسوره وي نو په دي صورت كي دوهمه همزه حذف كيږي او ددي قاعدي مطابق په ټول قرآن كي ۷ لفظونه دي

لكه ((افْتَرَى، أَسْتَكْبَرْتَ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ اتَّخَذْتُ أَتَّخَذْنَاهُمْ أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَسْتَغْفَرْتَ))

څلورم : چې اوله همزه متحركه قطعي او دوهمه ساكنه وي نو دوهمه همزه د اولي همزي حركت موفق په حرف مده سره بدليږي لكه (آمَنَ ، أَيْمَانٌ)

پنځم : چې اوله متحركه وصلي او دوهمه ساكنه وي نو په دي صورت كي كه چيري ابتداء د كليمي نه كيږي نو بيا د ابتداء په صورت كي دوهمه همزه د اولي همزي د حركت مطابق په حرف مده سره بدليږي .لكه (اؤْتُمِنَ) او كه چيرته ددي كليمي د ماقبل كليمي سره وصل كيږي نو په دي صورت كي همزه وصليه د قاعدي موافق حذف كيږي او دوهمه همزه د اولي كليمي د آخري حرف د حركت موافق په تحقيق سره ويلاي شي لكه (الَّذِي اؤْتُمِنَ السَّمَاوَاتِ ائْتُونِي)

تنبيه : په صورت حجرات كي په لفظ د بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ چې په اصل كي بئس الاسم الفسوق وچې په دي كي حذف د همزو وصليو شوي دي او له همزي د ان دوهمه د اسم دريمه د الفسوق نو په دي صورت كي د اجتماع ساكنين په وجه د الاسم واله لام په كسري متحركي شوي دي ځكه چې اساكن اذاحرك حرك باالكسره نو بئس لسم الفسوق ويل كيږي .

د اولي قاعدي حکم تسهيل او د دوهمي قاعدي حکم تسهيل او ابدال او د دريمي قاعدي حذف او د څلورمي قاعدي حذف او ابدال او د پنځمي قاعدي حذف او ابدال دواړه دي

د الف او همزي تر منځ فرقونه :

الف هميشه مده وي او همزه هيڅکله مده نه شي راتلاي .

الف هميشه ساکن وي او همزه کله ساکنه او کله متحرکه راځي .

الف نرم او غير له جتهکي نه تلفظ کيږي او همزه ساکنه له جتهکي سره تلفظ کيږي .

الف د کليمي په سر کي نه شي راتلاي په منځ يا آخر کي راځي خو همزه په سر کي هم راتلاي شي

ديارلسمه لمعه :

وقف :

وقف په لغت کي په معني د ودريدلو او منع کولو سره راځي او په اصطلاح کي داسي تعريف لري(قطع الصوت مع النفس واسکان المتحرک ان کان متحرکا) يعني قطع کول د آواز دي سره د تنفسه معني دا چي ساکن کول د متحرک حرف هغه وخت کي چي هغه متحرک وي .

يا (ترک الحرکة مع الصوت زماناً)ترک کول د حرکت دي سره د اوازه په لږه زمانه کي

په معرفة الوقوف کي په دوه شيانو باندي بحث کيږي .

اول : کيفيت وقف

دوهم : محل وقف

د کيفيت وقف څخه مقصد د وقف کولو طريقه او قاعده پژندنل دي همدارنگه بايد دا هم وپژندل شي چي په کومو کليمو باندي په څه ډول بايد وقف وشي .

او د محل وقف څخه مطلب دا دي چي د وقف کولو محل او ځاي سړي وپژني يعني چي په کومي کليمي باندي وقف او په کومي کليمي باندي وصل وشي .

وقف د کيفيت په لحاظ په پنځه قسمه دي :

اول : وقف بـالاسـكان دريم : وقف بـالـــروم

دوهم : وقف بالاشمام ځلورم : وقف بالابـدال پنځم : وقف بالسكون

وقف بالاسكان ديته وايي چي آواز او ساه دواړه قطع شي او موقوف عليه بالكل ساكن شي او دا وقف په دري واړو حركاتو كي كيږي لكه « الْعَالَمِينَ، نَسْتَعِينُ ، ، مِن نَّذِيرٍ ، قَدِيرٌ »

وقف بالاشمام دا وقف صرف په ضمه كي كيږي لكه « نَسْتَعِينُ ، عَلِيمٌ »

وقف بالروم د حركت دريمه برخه ظا هريږي او په هغه كليمه كيږي چي زير ولري

لكه « يَوْمِ الدِّينِ ، مِنَ النَّارِ ، » او په فتحه كي نه كيږي .

وقف بالابدال په موقوفه كليمه كي يو حرف په بل حرف باندي بدليږي او دا وقف په دوه ځايونو كي كيږي

الف : داچي موقوف عليه د دوو زبرو تنوين وي لكه « مَّشْكُورًا ، خَبِيرًا ، بَصِيرًا »

دلته دغه دوه زبره په الف باندي بدليږي او دوهم ځاي دا دي چي موقوف عليه تاي مدوره(گرده ة)وي لكه « مُّطَهَّرَةً ، طَيِّبَةً ، الْبَيِّنَةُ ، الصَّلَوَاة ، وَرَحْمَةً »

دلته دغه گرده (ة) په (ه) سره بدليږي لكه : (مُّطَهَّرَه، طَيِّبَه ، الْبَيِّنَه ، الصَّلَوَاه ، وَرَحْمَه)

وقف بالسكون : دا وقف په هغه وخت كي كيږي چي موقوف عليه د مخكي نه ساكن وي لكه « فَحَدِّثْ ، وَانْحَرْ ، عَلَيْهِمْ »

په قرآنكريم كي څو كلمات داسي دي چي د هغي په آخركي الف ليكل شوي دي خو د ا الف نه په وصل او نه په وقف كي لوستل كيږي چي هغه كلمات په لاندي ډول سره دي .

« **وَلْيَعْفُوا** نور ٢٢،**لِّتَتْلُوَاْ عَلَيْهِمُ** رعد ٣٠،**لَن نَّدْعُوَ** كهف ١٤، **لِّيَرْبُوَا** روم ٣٩ ، **قَوَارِيرَا** انسان ١٥ او څو نور

د کلام د تماموالي او نا تماموالي په اعتبار سره وقف په څلور قسمه سره دي

۱- وقف تام ۲- وقف کافي ۳- وقف حسن ۴- وقف قبیح

وقف تام : هغه وقف ته وايي چي په داسي کليمي سره وقف وشي چي د هغي کليمي د ما بعد سره نه لفظي اونه معنوي تعلق وي لکه هُمُ الْمُفْلِحُونَ ، هُمُ الظَّالِمُونَ ددي ايت تعلق د مابعد سره نه لفظي اونه معنوي شته ځکه وروسته « إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا» د کفارو حال شروع کيږي او په « الْمُفْلِحُونَ » باندي د مؤمنانو حال ختميږي

وقف کافي : ديته وايي چي په داسي ځاي باندي وقف وشي چي دمابعد سره لفظي تعلق نه وي خو معنوي تعلق وي لکه د سور ة بقرة ۶ آيت په آخره چي وقف وشي « أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ – خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ » ځکه چي په (لَا يُؤْمِنُونَ) وقف وشي د مابعد سره يي لفظي تعلق نشته لکن معنوي تعلق يي شته ځکه چي وروسته هم د کفارو بحث دي .

وقف حسن : ديته وايي چي په داسي ځاي باندي وقف وشي چي د ما بعد سره يي معنوي تعلق نه وي خو لفظي تعلق يي وي لکه « الْحَمْدُ لِلَّهِ » جمله پوره ده خو د

(رَبِّ الْعَالَمِينَ)سره لفظي تعلق لري دي

وقف قبيح : هغه وقف ته وايي چي د مابعد سره لفظاًاو معناً تعلق ولري

لکه : وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا ،

دوقف علامي :

داډيره ضروري ده چي دقرآنکريم لوستونکي دوقف د نښو اوعلامو پوره خيال وساتي هغه نښي او علامي چي مجويدينو او علماو ُتعين کړيدي عبارت دي له :

ترټولو قوي علامي چي وقف پکي ضروري دي دادي (ط ، ج ، م ، ل).

م : دوقف لازم علامه ده وقف کول ضرور دي په نه کولو يي په معني کي خلل دي

ط : دادوقف مطلق نښه ده يعني د وقف کول غوره دي په نسبت د نه کولو .

ج : دوقف کافي علامه ده وقف کول غوره دي اونه کول يي جايزدي.

ز : دوقف جائز ،حسن علامه ده وقف او وصل دواړه جائزدي خو وصل بهتر دي

ص : دمرخص وقف علامه ده که آیت اوږدۀ لوستونکي ته اجازه ده چي ساه واخلي

صل : دلته د وقف په نسبت پیوست لوستل غوره دي .

ق : دلته وقف جائز دي خو غوره نه دي .

صلي يعني وصل وکړه

قف : دودريدو نښه ده يعني وقف وکړه

لا: کچري دا علامه د آيت په اخر کي راغلي وه وقف ورباندي جائز دي مګر که دآيت په منځ کي راغلې وه وقف جائز نه دي ځکه دآيت په منځ کي وقف قبيح دي

ک: (كذالک) دلته وقف جائز دي خو بهتر نه دي يا (مخکي چي کوم وقف و همغه شان دا هم دي)

... : معانقه يعني يوبل ته غاړه ورکول چي پريودريدل اوپربل نه دريدل پکاردي

قل : يعني يو ځل وقف وکړه بيا وصل وکړه چي وقفه د دوه الفو په اندازه کيږي

څوارلسمه لمحه :

غنه، ابتداء ، اعاده ، سکته ،او هاي ضمير بيان :

غنه :

لکه څنګه چي مخکي تير شول د خشيوم نه چي کوم آواز خارجيږي هغې ته غنه ويل کيږي اوس غنه په دوه قسمه ده :

الف : غنه آني ب : غنه زماني

د آني او زماني غنې حرف په ميم او نون پوري خاص دي

غنه آني د نون او ميم لپاره لازمي صفت دي او په هر حال کې پکې موندل کيږي که ته وغواړي او کنه نو دا صفت ستا له ارادي پرته پکې اداء کيږي او غنه زماني ستا له ارادې پرته نه اداء کيږي

غنه زماني په ميم او نون کې په بعضې حالاتو کې راځي لکه څنګه چې مخکې د نون ساکن اوتنوين په احکامو کې تير شول .

ابتدآء : ابتداء ديته وايي چي د مابعد څخه شروع وکړي

اعا ده : اعاده ديته وايي چي د ماقبل دوباره ولوستل شي ددي پڅندل ځکه ضروري دي چي د وقف کولو څخه وروسته په بعضي حالاتو کي قاري د مابعد څخه شروع کوي(ابتدآء) او په بعضي حالاتو کي د ما قبل څخه (اعاده) کوي .

سکـــته :

سکته د چوپوالي په معني سره راځي او په اصطلاح کي سکته ديته وايي چي بي غير دساه اخيستلو څخه آواز د لږ وخت لپاره قطع کول دي .

په ټول قرآنکريم کي د حضرت امام حفص (رح) په روايت څلور ځايه سکته راغلي .

١ : د سورة کهف په اول آيت کي « وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجًا... »

٢ : د سورة ياسين په ٥٢آيت کي « مِن مَّرْقَدِنَا ...هَٰذَا... »

٣ : د سورة قيامة په ٢٧ آيت کي « وَقِيلَ مَنْ... رَاقٍ »

٤ : د سورة مطففين په ١٤ آيت کي « كَلَّا بَلْ ... رَانَ »

په ٣ او ۴ صورتونو کي د نون او لام ادغام په (را)کي د سکتي له وجهي نه نه کيږي

په ټول قرآنکريم کي ۴ ځايونه داسي راغلي دي چي هلته ص او س ليکل شوي دي خو په بعضي کي(س) او په بعضي کي (ص) او(س) دواړه لوستل کيږي اوهغه لفظونه دادي .

((وَيَبْسُطُ ، بَسْطَةً)): په دي دواړو لفظونو کي د (ص) په ځاي (س)لوستل کيږي .

((بِمُصَيْطِرٍ)) : په دي کي صرف (ص) تلفظ کيږي

((أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ)): په دي کي د (ص) او (س) دواړوتلفظ جائز دي

اول : بقره ۲۴۵ ، دوهم : اعراف ۶۹ ، دريم : غاشيه ۲۲ ، څلورم طور ۳۷

قطــع :

قطع په لغت کي پري کولو ته وايي او په اصطلاح کي د قرآئت ختمولو ته قطع وايي دا هم د سکتي په شانته د وقف دمتعلقاتو څخه ده .

د وقف او قطعي تر منځ فرق دادي چي په وقف کي د وقف نه وروسته د قرآئت اراده موجوده وي او په قطع کي بيا ورسته د قرآئت اراده نه وي موجوده او په همدغه ځاي سر ه ختميږي نو قطع په داسي ځاي کي کول پکار دي چي يا سورة ختمه شي او يا د سورة په منځ کي يوه واقعه ختمه شي يا په داسي آيت باندي قطع وشي چي د ما بعد سره لفظي او يا معنوي تعلق ونه لري او د وقف په علاماتو باندي قطع جواز نه لري .

ها ي ضمير:

هاي ضمير څلور قاعدي لري چي دوي يي د حركت په هكله دي او دوه نوري يي د صله يا عدم صله په هكله دي

اول : كه چيري د هاي ضميرڅخه مخكي كسره يا ياي ساكنه راغلي وه نو هاي ضمير مكسور لوستل كيږي لكه ﴿بِهِ إِلَيْهِ﴾ مگر ددي قاعدي څخه څلور كلمات مستثني دي چي په دوه كليمو كي مضموم لوستل كيږي او په دوه نورو كليمو كي ساكن لوستل كيږي سره له دينه چي ما قبل يي مكسور دي په كومو كلماتو كي چي مضموم لوستل كيږي هغه دا دي ﴿وَمَا أَنسَانِيهُ﴾ په سورة كهف كي او ﴿عَلَيْهُ اللَّهَ﴾ په سورة فتح كي او په كومو كي چي ساكن لوستل كيږي هغه دا دي ﴿أَرْجِه﴾ او ﴿فَأَلْقِهْ﴾

دوهم : كه د هاي ضمير څخه ماقبل نه كسره وه او نه ياي ساكنه نو هاي ضمير مضموم لوستل كيږي لكه ﴿وَأَخَاهُ .رَأَيْتُمُوهُ﴾ مگر ددي قاعدي څخه يوه كلمه مستثني ده چي په هغه كي مكسور لوستل كيږي ﴿وَيَتَّقْهِ﴾ سورة نور كي په دي ها باندي همدغه دوه حركته راځي يعني كسره او ضمه فتحه ورباندي نه راځي

دريم : که چيري د ها ضمير نه مخکي او وروسته دواړه متحرک و نو په هاي ضمير کي صله کيږي که ماقبل يي مضموم ؤ نو صله د واو سره کيږ ي او که ماقبل يي مکسور ونو صله د يا سره کيږي لکه ﴿أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ مګر يوه کلمه ددي قاعدي څخه مستثني ده چي هغه ﴿يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ په سورة زمر کي دي سره ددي نه چي ماقبل او مابعد يي دواړه متحرک دي بيا هم صله نه کيږي.

څلورم : که د هاي ضمير نه ماقبل او ما بعد دواړه ساکن ويا ما بعد يي فقط ساکن ؤ نو په دي دريو صورتونو کي په هاي ضمير کي صله نه کيږي لکه ﴿مِنْهُ الْمَاءُ ، وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ﴾ مګر په يوه کلمه کي يعني ﴿فِيهِ مُهَانًا﴾ ددي قاعدي څخه مستثني ده سره ددي چي ماقبل يي ساکن دي خو بيا هم صله کيږي

تمت بالخير

ليکـــــــونکی : **قاري نـــورخبر حليم** د ننګـــر هـــــــــــار اسلامی پوهنتون د ليلپی مسـجد امـــام

تر تيب کوونکی : **ذکرالله شيـرزی راسب** د شرعيا تـو پوهنځی د فقهې او قانون څانګې د څلورم ټولګي محصل

کال : **۲۲/ ۱۰/ ۱۳۹۱لمـريـز**